

synnerligen omfattande källmaterial, en mångfacetterad problembelysning genom hänvisning till forskning inom flera olika discipliner.

Denna breda inriktning – intresseväckande i sig – borde emellertid, som jag tidigare antytt, ha kombinerats med en stramare hantering och strukturering av det strida textflödet.

Lissie Åström, Lund

Susanne Nylund Skog: *Ambivalenta upplevelser & mångtydiga berättelser. En etnologisk studie av barnafödande*. Etnologiska institutionen, Stockholms universitet 2002. 250 s. English summary. ISBN 91-7265-508-9.

”Här sker stora saker” var en av Susanne Nylund Skogs repliker under diskussionen vid hennes disputation i Stockholm den 1 november 2002. Det hon syftade på var inte disputationen i sig, även om en disputation är en viktig akademisk händelse. Inte heller avsågs primärt de förlossningar som var huvudmaterialet för hennes avhandling utan hon syftade på det ”berättandets innehåll” som hon kommit åt under sin långvariga vistelse i avhandlingsarbetet. Insikten att stora saker sker även i små, korta berättelser är en av huvudpoängerna med att läsa hennes avhandling.

Avhandlingen är indelad i nio kapitel. Materialet är förlossningsberättelser och tidigt antyder författaren bredden, mängden och variationsrikedomen i det material hon har, insamlat åren 1993–1998. Syftet anges vara att ”analysera erfarenheter och uppfattningar om barnafödande som kommer till uttryck i förlossningsberättelser, samt att undersöka hur dessa är formade av genus. I fokus står relationerna mellan erfarenheter och berättelser” (s. 12).

Undersökningens huvudsakliga material är alltså berättelser. Detta motiveras med att ”berättelser är analytiska resurser, symboliskt laddade former, med vilka människor beskriver, tolkar och förstår sig själva och sin omvärld” (s. 13). Nylund Skog gör en viktig åtskillnad mellan det som händer och det som berättas och menar att berättelserna inte är enkla återspeglingsbilder av upplevelserna. I sin berättelseanvändning riktar hon intresset mera mot berättarprocesser och berättarkonventioner än mot genrebestämning och använder orden skildring, gestaltning och historia som synonymer. I stället för att behandla alla möjliga berättelser har avhandlingen ock-

så en koncentration på erfarenhetsberättelser.

Det första analytiska perspektivet som nämns är det fenomenologiska (s. 14). Här urskiljs skillnaderna mellan levd erfarenhet (flöde av aktiviteter, händelser och upplevelser) och erfarenhet (markerade erfarenheter som mejslas fram och kommuniceras och delas med andra). Upplevelse betraktas som en icke-artikulerad aspekt av flödet av levd erfarenhet. Erfarenhet kan således ses som reflekterade och kommunicerade tolkningar av upplevelser. Avhandlingen intresserar sig för den process då erfarenhet mejslas fram ur flödet av upplevelser.

Det grundläggande analytiska perspektivet är enligt Nylund Skog det konstruktivistiska. Berättandet blir meningsfyllt i att det förstås som handlingar vilka skapar mening och åstadkommer någonting i tillvaron. Inledningsvis görs också en begreppsutredning som rör form, innehåll och performans. Med hänvisning till Barbro Klein och Dell Hymes förutsätts form och mening samspela eller samvariera. Det behöver således inte bara vara så att erfarenheter skapar uttrycksformer, utan det omvända är också fallet. Själva stilen, formen, strukturen på en framställning är resurser för att få insikter och kunskap. Och det är framförallt i berättarsituationen, i performansen som betydelser skapas. Nylund Skog är vidare inspirerad av Katherine Youngs begrepp ”taleworld” (berättelsevärlden) och ”storyrealm” (historieramen, kommentarerna om berättelsen och berättandet). Genom att använda Young menar författaren att berättelser kan analyseras som strategiska.

Berättelsen är således det analytiska navet i avhandlingen. Dock kan man önska sig ytterligare utredning kring berättelsebegreppet, särskilt som berättelsen är en genre som används i många vetenskaper på många olika sätt. En närmare penetrering av vad etnologer gör i förhållande till vad andra discipliner gör hade fördjupat avhandlingens auktoritet. Berättelsen ses också som den knutpunkt som håller ihop begreppen upplevelse, levd erfarenhet och erfarenhet. I Nylund Skogs diskussion ges stundom intrycket av en linjär process där upplevelsen kommer först i ett flöde av levd erfarenhet och erfarenheten är den utmejslade, kommunicerbara komponenten (se t.ex. s. 15). Vid diskussionen vid disputationen menade dock Nylund Skog att det hela inte skulle läsas på det sättet, utan de olika komponenterna bör ses beroende av och interagerande med varandra på flera olika plan. I avhandlingen saknar jag en fördjupning av denna diskussion och även en närmare analys av erfarenhetsbegreppet. Vilka erfarenheter handlar det om? Och vad går att erfa om i just denna kontext?

I inledningen och andra kapitlet beskrivs vidare avgränsningarna i studien och de olika materialkategorierna samt sägs en del om metod och transkribering. Socialt avgränsas materialet till svenskfödda urbana medelklasskvinnor, närmare bestämt nio kvinnor i trettiårsåldern. Någon djupare motivering till denna avgränsning görs inte, inte heller är det lätt att i texten återfinna dessa nio kvinnor. S.k. samtalsintervjuer har genomförts vid 21 tillfällen, de flesta har intervjuats vid två tillfällen. Vad samtalsintervjuer kan innebära redogörs inte närmare för, ej heller vad denna metodik tillför i förhållande till annan typ av intervjumetodik. Förutom intervjuerna finns en annan väsentlig materialkategori, nämligen inspelningar och observationer vid en föräldrakurs. Nylund Skog följde med barnmorskan Irene i hennes arbete och hennes berättelser kom att utgöra en väsentlig del i det material som bearbetas i avhandlingen. Material har också samlats från andra förlossningsförberedande kurser där författaren observerat och fört dagboksanteckningar.

Tidigt i avhandlingen finns även en översikt över förlossningsvård, mödravård och förlossningsförberedelse. I dessa avsnitt poängteras bl.a. de två dominanta ideologierna – det biomedicinska och det naturliga föndandet, vilka återkommer på många ställen i avhandlingen.

I det tredje kapitlet utgår författaren från berättelser i Nordiska museets frågelistmaterial, således ett material från äldre tid. Hon koncentrerar sig här på en huvudmeddelare, Anna Andersson. Kapitlet innefattar en genomgång av centrala teman i Anna Anderssons svar. Dessa teman är bl.a. att vara rätt kvinna på rätt plats, att graviditet och barnafödande var laddade samtalsämnen eller hur förlossningsberättelserna står i förhållande till social klass och sociala villkor.

I det fjärde kapitlet med rubriken "Irrationella kvinnor och engagerade män" förs en ny berättelseaktör in, nämligen barnmorskan Irene och hennes berättelser. Författaren frågar sig vilka kvinnligheter som framträder i Irenes berättelser (s. 73). Ett svar är att det är kvinnlighetens *intuitiva* karaktär som framhålls. Att "födande kvinnor är intuitiva" är enligt Nylund Skog en central och genomgående uppfattning i det samtida materialet och intuitionen är också något hon återkommer till senare i texten. I Irenes berättelser är en del av intuitionen länkad till vatten, vilket framkommer genom en analys av tre s.k. vattenberättelser. En annan grupp av berättelser som härrör från Irene är "pappaberättelserna", som tjänar syftet att visa på mannens medverkan under förlossningen. Dessa berättelser inne-

håller också moment av att barnmorskornas stundtals dramatiska och ödesmättade arbetssituation förmedlas.

Barnmorskan Irene målade upp fantastiska berättelsevärldar, "världar där män svimmade, där födande kvinnor hade övernaturliga krafter, där bebisar räddades från döden och barnmorskor utförde omöjliga uppgifter" (s. 81). Irene fungerade som en trygg guide i dessa världar. Att en sådan guide behövs förklaras av att det kunde vara oklart för deltagarna vad som tillhörde den verkliga verkligheten och vad som tillhörde berättelsevärlden. Irene hjälpte till med att föra på plats när mening "sipprade mellan" dessa världar.

Att berätta historier var en del av Irenes pedagogik. Genom olika historier kunde hon undvika att ge alltför uttalat normativa berättelser och i stället visa att varje erfarenhet är unik. När det gällde pappornas deltagande förefaller pedagogiken ha syftat till att visa de födande kvinnorna att de behövde mannen, och att få männen att inse att de hade en plikt mot sig själva, mot kvinnan och barnet att närvara.

I analysen av Irene-berättelserna framkommer hur dessa skapar en del dikotomier (tvåkönsmodellen, aktiv-passiv etc.), men samtidigt finns också inslag som förkastar rådande genusordningar, t.ex. att mannen får rollen av passiv medarbetare. Etablerad heteronormativitet framkommer också tydligt i dessa berättelser. Det hade varit intressant att jämföra föreställningar om genusordning och heteronormativitet också i analyser utifrån de födande kvinnornas egna berättelser. I slutet av kapitlet frågar sig dock Nylund Skog vad som händer när kvinnan eller mannen inte lyckas med eller vägrar leva upp till de dikotoma könsföreställningarna. Denna frågeställning förs vidare i kapitel fem.

Lustar och heterosexualitet

Att uppleva barnafödande som en orgasm, eller på annat sätt definiera föndandet som en psykosexuell upplevelse, framhålls i vad som benämnts som det psykosexuella perspektivet på barnafödande. I handböckerna i ämnet står antropologen Sheila Kitzinger som en av de främsta förespråkarna och i Sverige finns också viktiga företrädare. Att föda barn kan i den psykosexuella tolkningsramen vara ett sätt att lära känna sin kropp och sin sexualitet och krystandet ges en potential av att vara en kraft som sveper genom kvinnans kropp. Men länken till sexualitet kan också ges en negativ dimension. Oron kan öka och frågorna bli fler. Kan graviditeten skada förhållandet och det erotiska samlivet?

En lyckad förlossning med sexuell njutning skulle

kunna vara en resurs att erövra, ytterligare ett modernt gemensamhetsprojekt, men också ett projekt förenat med många risker och känslor av misslyckanden. Lusten beskrivs på kvinnans villkor. Det är hennes lust som fokuseras, men samtidigt uppsätts ett mål för mannen. Om han lyckas med att lugnt låta henne bejaka sina lustar blir han rikligt belönad med ett gott samliv senare. I pedagogiken handlar det således om att motivera mannen att tidvis göra avkall på sina sexuella behov.

Men det kan också finnas skäl för varför inte de psykosexuella upplevelserna, eller möjligheten till dem, artikuleras i föräldrakurserna och i handböckerna. Ett skäl handlar om att skapa utrymme för mannen i förlossningssituationen på hans egna villkor.

Smärtans betydelse är ett annat skäl. Man är rädd för att man romantiserar och erotiserar något som man måste förbereda för att det handlar om smärta och att uthärda smärta. Ett tredje skäl har med barnmorskans yrkesroll att göra. Skall man i sitt yrkesutövande spela i eller bevittna mer eller mindre sexuella akter?

Diskussionen kring erotikens roll i förlossningsberättelserna utgör spännande partier i avhandlingen. De återfinns i Nylund Skogs material om bröstberättelser eller i beskrivningarna av hur barnmorskorna med lite dämpad stämma berättar om sällsynta orgasmupplevelser vid förlossningar. Men, som Nylund Skog själv poängterar, det är kanske enbart i skydd av heterosexualitet och kärnfamiljsideal som dessa berättelser kan framföras, endast i närvaro och assistans av den blivande pappan och inte i erotiskt egensyfte blir de möjliga och önskvärda som pedagogiska och retoriska berättelser.

Finns det andra sätt att förklara eller tolka erotiska känslor under förlossning eller amning? En tanke skulle kunna vara att processer för objektivering (dvs. åtskillnad mellan mamman och barnet) som sker i mödravården, t.ex. genom ultraljudsbilder, skulle möjliggöra att mamman blir en annan än fostret/barnet, vilket i sin tur kan bilda en förutsättning för en erotisk upplevelse. Detta resonemang nämner inte Nylund Skog, men tanken skulle kunna prövas.

Observation och intuition

Det sjätte kapitlet utgår från Lindas berättelse, en av Nylund Skogs informanter, en kvinna som berättar om sin förlossning. I kapitlet varvas transkriberade citat med observationsavsnitt, hur Nylund Skog ser hur Linda stundtals i kroppen åter genomlever förlossningen när hon berättar den. Det här är ett mycket suggestivt avsnitt i avhandlingen, där författaren visar hur centi-

metrarna styr Lindas berättelse, hur öppningsskedet centimeter för centimeter går framåt. Susanne analyserar berättelsen som en *erfarenhetsberättelse* som rekapitulerar en erfarenhet enligt det förlopp det skedde på. Berättelsen utmärks av en tidsmässig kronologi och medicinsk mätbarhet. Det handlar om timmar av värk- arbete, minuter mellan värkarna, öppningsskedet.

Till detta kan man också länka ett resonemang om det visuellas frånvaro i berättelserna och analyserna. ”The prevalence of the gaze”, att privilegiera det visuella, har varit en av den dominanta kunskapsproduktionens viktigaste redskap, något som visats av bl.a. Evelyn Fox Keller. Vid förlossningarna är det tydligaste exemplet övervakningsapparaturens dominans över andra kontrollerande och diagnostiska metoder. I avhandlingen är det barnmorskorna och annan personal som ”ser”, ”tittar till” eller ”observerar” – med alla blickens fördelar – som innebär att skapa distans, avstånd och objektivering. Mycket sällan nämns vad den födande kvinnan ser, det är som om seendet inte är ett sinne som bör eller skall inkluderas som arbetande för en födande kvinna. Samtidigt som inte den födande själv ser eller observerar utan enbart ”känner” är hon objekt för många visualiseringsstrategier.

I kapitlet återvänder Nylund Skog till intuition och intuitionens roll i berättelserna. Intuitionen har kommit att bli en central aspekt av det naturliga födandets ideologi och här liksom i många andra fall konat till en kvinnlig företeelse. Vid en genomgång av Nylund Skogs avhandling är det oklart om intuitionen kommer fram även i det historiska materialet eller om det är ett modernare fenomen att hänvisa till och hämta kraft ifrån. I begreppet intuition ligger en underliggande värdering av att den står för något gott, att den är något man inte kan vifta bort utan vidare, den kan rentav ses som en privilegierad väg till den sanna kunskapen. Den intuitiva kunskapen upplevs också ofta som självklar. Intressant att notera är att ordet enligt ordboken kommer från latinets *intueri* som betyder att betrakta, rikta blicken mot. På det sättet kan intuitionen även vara en visualiseringsstrategi, som skulle kunna förklara hur den även kan inlemmas i den biomedicinska diskursen. Men blicken riktas – inåt!

Att föda barn är omgärdat med föreställningar om att det skall vara en mycket intensiv händelse med stor känsloupplevelse. Redan innan upplevelsen har kommit har den laddats med förväntningar om att vara extraordinär. I Lindas berättelse korresponderade inte riktigt förväntningarna med var hon erfor och hennes

intressefokus försköts i stället till att handla om mam-mablivandet.

Motvillighet, otillgänglighet och tystnad

Sjunde kapitlet innehåller material från intervjuerna med Katarina och Ragnar, intervjuer som startade med att det inte fanns "mycket att berätta". Deras berättelser kom i mångt och mycket att bli annorlunda jämfört med andra berättelser. Intervjusituationen blev ganska komplicerad och kan sägas vara en terapeutisk situation. Även om intervjun med paret inte var representativ för avhandlingens empiri i övrigt ges den ett betydande analytiskt värde. Som undantag kan den ge perspektiv på de generella berättelsemönster som man tidigare fått ta del av.

Att berätta förlossningen (ett oplanerat kejsarsnitt) blev mycket viktigt för Katarina och Ragnar. De uppvisar ett motvilligt och vad Nylund Skog definierar som cirkulärt berättande. Var deras berättelser en sorts protest mot alla konventioner som strukturerar erfarenheter av barnafödande? "Kanske kan deras berättelser betraktas som en uppmaning till tystnad", skriver Nylund Skog (s. 163).

Redan i det inledande kapitlet påbörjar Nylund Skog resonemanget om *tystnad*. Den tidigare feministiska användningen av tystnad, närmast som osynliggörande, har breddats t.ex. utifrån Susan Gals resonemang om att tystnad, precis som andra lingvistiska former, kan vara uttrycksfull eller t.o.m. innebära makt. Tystnaden är således en intressant aspekt som författaren lyfter fram och som ytterligare skulle kunna fördjupas och diskuteras. Behöver vi mera tystnad kring förlossningsberättelser? Vilka funktioner skulle tystnader kunna ha? Tystnaden är ju också en kommunikativ och meningsfull akt som implicerar kunskap och man kan tala om många olika sorters tystnad. Nylund Skog går inte in på "tystnadens taxonomi", men man kan tala om generaliserad tystnad, situations- eller kontextbunden tystnad (som kanske Anna Anderssons tystnad gav uttryck för) eller "real silence", dvs. tystnad som skulle kunna sägas existera utanför det kommunikativa. Och kan tystnad vara subversiv? Skulle mera tystnad uppmana till andra tal om förlossningar?

Tystnaden, det osagda, är alltså berättarstrategier som har använts i berättelserna på olika sätt. Det finns ett biomedicinskt samförstånd om hur barnafödande skall vara och vad barnafödande är. Många förlossningsberättelser anpassas till detta berättelsemanus och detta kan vara ett skäl till att andra typer av berättelser hamnar i tystnad, t.ex. kejsarsnittsberättelser. En up-

penbar tystnad som Nylund Skog ser i materialet är också den som handlar om döden.

Förkroppsligande

I det åttonde kapitlet fokuseras "det naturliga födandet" i två intervjuer med informanten Lena. Hon berättar om förlossningen när Mille föddes, en förlossning då hon kände sig "fruktansvärt överkörd". I berättelsen finns mycket sorg, besvikelse och maktlöshet. Hon talar om samspelet med förlossningspersonalen som en styrkemätning där Lena förlorade. Hon fick "klockan emot sig". Hon framför berättelsen i ilska över personalens ageranden och över att hon själv resignerat och varit motståndslös.

Lena berättar också om förlossningen när hennes andra barn, Maya, föddes. När hon börjar berätta etablerar hon samma känsla av uppgivenhet som varit förhärskande vid den förra förlossningen. Men berättelsen vänder och gestaltar en förlossning som förlöpte på ett helt annat sätt. Berättelsen blir full av triumf över den egna förmågan och över att det hela var helt "otroligt". Ett centralt moment är när barnmorskan säger att hon är öppen för sju centimeter, ett annat när hon kunde ställa sig upp i födandet. Att föda i upprätt ställning har varit en central aspekt av det naturliga födandet.

Att berätta en förlossning är enligt Nylund Skog också att återuppleva den och att förkroppsliga den. Det handlar om två förkroppsligandeprocesser, dels den upplevelse som är omedelbart för handen i händelseförloppet, dels den som görs vid berättelsen. Den första kan då dominera över den andra, något som händer när Lena berättar om sin första förlossning. I berättelsen om det andra barnet är processerna i samstämmighet. Berättelsevärlden och verkligheten hålls samman i samma meningssammanhang. Att berätta blir då som att föda. Här blir Lena duktig och stark och kvinnlig och visar hur barnafödande och kvinnlighet sammanlänkas på tids- och kulturspecifika sätt.

Att berättelser är förkroppsligade är ett viktigt tema i hela avhandlingen. Det förkroppsligade berättandet kan ses som ett existentiellt villkor för att tillägna sig kunskap och berättandet blir den process då kroppen tillskrivs betydelse. Lenas berättelser blir tydliga illustrationer, både då hon i den första berättarsituationen åter "blev" maktlös och i den andra berättarsituationen framförde en klang-och-jubel-föreställning över kvinnlig kraft och autenticitet. En fråga är hur beroende denna berättelse är av heteronormativiteten som sin förutsättning. De feministiska perspektiven på kroppen

omfattar ju många olika positioner: kroppen som köns-
lig särart, kroppen som reglerad, kontrollerad, discipli-
nerad eller den subversiva, överskridande, transforme-
rande kroppen. De två förstnämnda är lätta att identifie-
ra i berättelserna, men den tredje är mera sällsynt, att
genom kroppslig praktik kunna omstörta en manlig
norm som lever i heteronormativitetens hägn.

I berättelserna har visats relationerna mellan den
biomedicinska uppfattningen och det naturliga födan-
dets ideologi. Denna relation utgör en del av den ambi-
valens som Nylund Skog associerar till i avhandlingsti-
teln. I Sverige har man på ett unikt sätt låtit det naturliga
födandet inkorporeras i den biomedicinska verksamhe-
ten. Nylund Skog går inte in på något som kunde varit
självklara teoretiska kopplingar till Michel Foucault när
det handlar om att visa hur språk, makt och kunskap vävs
samman till den starka ställning som biomedicinen har
idag. Men ideologin om det naturliga födandet har
inkorporerats, av det självklara har åstadkommit en
läroprocess som skall uppnås eller erövrats. Här ligger
en intressant paradox, som också belyses av journalisten
Ylvas konkludering: "Det lät så lätt, det blev så svårt."

Teoretiskt är avhandlingen relativt väl sammanhål-
len vad gäller berättelsebegreppet och den berättarana-
lytiska traditionen. Däremot finns en ibland besvärande
glidning mellan ett fenomenologiskt betraktelsesätt
och det mera renodlade poststrukturalistiska, där det
senare främst framkommer i analyserna av genus och
heteronormativitet. Genus är en av huvudkomponen-
terna i syftet och genusterminologin berörs också i
inledningstexten (s. 19). Här stödjer sig Nylund Skog i
huvudsak på poststrukturalistiska teoretiker som Joan
Scott och Judith Butler. Min tanke är inte att denna
glidning är ovälkommen eller svårbehandlad, men att
den bör hanteras och diskuteras. Särskilt gäller detta
användningen av erfarenhet som begrepp.

Stilistiskt är avhandlingen välskriven. Värt att notera
är att Nylund Skog i mycket liten utsträckning direkt
citerar andra forskare, ej heller de som finns i fältet. Om
detta är en medveten strategi är den väl genomförd
eftersom man får intrycket att författaren driver sitt
resonemang synnerligen självständigt och ordentligt
"vilar" i det insamlade egna materialet. En siffra som
kan ange proportionen är att andelen direkta citat häm-
tade från forskare understiger fem medan andelen citat
från informanter är 41 (från fyra informanter). Som
nackdel kan anföras att läsaren får dålig vägledning om
hur "förlossningsforskningsfältet" i allmänhet ser ut
och i synnerhet det "födslonätverk" av forskare som

Nylund Skog själv deltagit i. Hur förhåller sig Nylund
Skogs avhandling till bl.a. Lena Marander Eklunds
eller Charlotte Hagströms?

Sammanfattningsvis vill jag hävda att detta är en
sympatiskt genomförd avhandling med ett gott förhål-
lande mellan teori och empiri. Dock kan några fråge-
tecken sättas i kanten vad gäller argumentationen för
avgränsningar och fokuseringar. Det insamlade materi-
alet beskrivs som mycket stort och man kan undra över
varför så få berättelser kommer fram i de konkreta
analyserna. Och varför skapas så liten kontext kring
dessa fåtaliga berättelser? Kontexten skulle exempel-
vis kunna röra erfarenheter under graviditeten, den
relation man lever i eller hur man påverkats av andras
berättelser. Och vart tog det födda barnet vägen i
analyserna? Avgränsningarna tjänar sitt syfte att utgöra
ett pragmatiskt förhållningssätt till det stora materialet.
Avhandlingen blir överblickbar, den är inte överlastad
och har inga direkta slagsidor åt något håll. Många
intressanta diskussioner är antydda, exempelvis kring
det visuella, kring intuitionen och kring tystnader.
Många bra analyser görs, men avhandlingen hade med
ett mera rikhaltigt nyttjande av de olika materialkatego-
rierna vunnit i ett väsentligt hänseende, som också
många etnologer kämpar med: till vad och för vad skall
vår forskning kunna användas?

Britta Lundgren, Umeå

Charlotte Tornbjær: *Den nationella modern. Moderskap i konstruktioner av svensk nationell gemenskap under 1900-talets första hälft*. Historiska institutionen vid Lunds universitet, Nordic Academic Press, Lund 2002. 308 s., ill. English summary. ISBN 91-628-5119-5.

I olika sammanhang och i skiftande syften lämnar
kvinnan sin jordiska förankring och framträder i mo-
derlig skepnad som symbol, som ikon och som kult.
Hon blir en helgonförklarad eller sublimerad mater
eller moder som manar fram vördnad och respekt samt
står för vardaglig ömsinhet och för det goda moderska-
pet. Hon leder tanken till barnsbörd, nya generationer
och framtid. Mater i denna mening lovar beskydd, hem
och trygghet, frid och fred. I mycket tidiga skulpturala
avbildningar är kvinnor med jättebröst, enorma låar och
voluminösa sköten bärare av glasklara budskap om
moderskap och reproduktion. Morgonrodnadens gu-